

Леонід Коровник
Едмонтон, Канада

ЯР СЛАВУТИЧ – ЛЮДИНА НОВОЇ ДОБИ (ДО 90-РІЧЧЯ ПОЕТА Й ФІЛОЛОГА)

В статті проаналізовано життєву і багатогранну літературну спадщину відомого поета, активного громадсько-культурного діяча Яра Славутича. Це стаття – пошана великому патріоту і талановитому вченому.

Ключові слова: *Яр Славутич, поет, філолог, літературна спадщина, педагогіка.*

In this article author analyzes versatile literature and life heritage of the famous poet, active social and cultural personality Yar Slavutych. The article is a tribute to the great patriot and talented scholar.

Key words: *Y. Slavutych, poet, philologist, literature heritage.*

Живу вже не короткий вік і знайомлюся інколи з новими людьми, а про інших читаю у пресі. Але є особа про яку я довідався вперше з преси, тоді читав її твори і вже згодом познайомився з нею особисто. Ім'я її добре відоме не тільки в діаспорі, а й в Україні. Це – д-р Яр Славутич. Але він – особистість не ординарна, а видатна постать українського відомого поета, прозаїка, вченого і професора-емерита Альбертського університету. Його твори щорічно приваблюють ширше й ширше коло читачів, а його постать, як і твори, привертають все більшу увагу дослідників, особливо в Україні.

Що ж мене спонукало написати цю статтю про його одиссею? Його творчість і 90-ті роковини. Якби ми відзначали ці важливі події у соборній Україні за стабільних політичних обставин, то вони могли б перетворитися у всенародне свято, бо він славний син нашої великої Батьківщини. Шановні читачі, щоб написати цю статтю, необхідно бодай побіжно згадати найважливіші моменти з біографії нашого шановного ювіляра. А життєпис Яра Славутича (до 1941 року – Григорія Жученка) тісно пов'язаний із райським куточком степової чарівної Херсонщини, із її соломовірними хатами, розлогими вербами та працьовитими і хлібосольними людьми. Наш ювіляр народився там 11 січня 1918 року і провів щасливе та безхмарне раннє дитинство. У їхньому домі завжди лунали то веселі, то тужливі народні пісні. Яр змалку полюбив рідну пісню, а ту любов до неї прищепила його співуча і закохана в пісню мати. Він також полюбив

рідну соковиту мову. Тією мовою йому багато оповідав його любий дід про свій рід, про історію України, козацьчину, Запорозьку Січ та козацькі походи. Той же дід спонукував онука до мислення, читання Шевченкового Кобзаря і взагалі до навчання. На дев'ятому році дід і Яр поїхали на три доби до Дніпра, побачили пороги, а тоді були на острові Хортиця. Там, стоячи на скелі, на наказ діда онук продекламував Шевченкового вірша «Б'ють пороги». Відтоді Яр багато читав, добре вчився і вирішив стати справжнім поетом. Унаслідок цього виникла рукописна книжка віршів, яку більшовики знищили на хуторі підчас колективізації 1932 року.

Однак, як було згадано вище, Ярове щасливе дитинство тривало лише до вересня 1932 року. Тоді однієї ночі нацькована комсомольська тічка посіпак арештувала батька і несповна 15-річного Яра. Їх повезли возом на залізничну станцію, де вже було багато арештованих поодиноких осіб та родин і ними наповнювали товарні вагони. То були люди, які мали одноосібні господарства і не бажали йти в колективне господарство, тобто у колгосп. Рано-вранці переповнені людьми вагони позамикали і потяг поїхав. Люди збагнули, що їхній шлях пролягав на північ – їх везли на заслання на Соловки, або до Сибіру. Після Харкова, поблизу Богодухова, коли потяг зменшив швидкість, Ярові та іншим юнакам пощастило поширити дірку у стелі вагона, пролізти на дах вагона і скочити з нього. Яр, визволившись від пекельної подорожі, повертався майже місяць додому то пішки, то звичайно зайцем у товарних вагонах.

Хоча юнак нарешті добрався до свого хутора, коли вже стемніло, він ані хутора, ні хати майже не пізнав – там стояла суцільна руїна. Окупанти руйнували будинки, щоб до них ніхто не повертався, а все майно, худобу і зерно роздавали своїм підлабузникам та прибулим росіянам. Унаслідок пограбування селян, уже в листопаді 1932 року Україна стояла у подраній свиті і недоїдала, а незабаром почався справжній голод і смерть гуляла по всій країні аж до травня-червня наступного року. Люди мерли, як мухи. Вимирали цілі села. Та щоб замітати сліди своїх пекельних дій, Кремль заселявав їх переселенцями з північної імперії. І так, ідучи по трупах мільйонів українців, червона від крові Росія використовувала поетів і композиторів, які писали хвалебні пісні про неї та змушувала людей співати: «Жыть стало лутше, жыть стало веселей». І також у російського поета Лебедева-Кумача: «Я другой такой страны не знаю, где так вольно дышет человек».

І дійсно, Яр Славутич, якого зайти врятували від ожиріння, лег-

ко дихав на голодний шлунок. Але, якби він не влаштувався на працю пастухом у радгоспі поблизу Кривого Рогу, то в нього напевне могла б виникнути задишка, або й цілком перестав би дихати. А так, отримуючи пайку хліба та потайки надоюючи трохи молока, він сам вижив і допоміг дідові довше пожити. Однак померли з голоду бабуся і піврічна сестричка. Дід помер дещо пізніше, але перед смертю узяв присягу від онука вижити і поширювати інформацію про голодомор і народобивство в Україні радянським тоталітарним режимом. Онук справді виконав свою обітницю – пережив голодомор, здобув середню освіту, закінчив Запорізький педагогічний інститут і отримав диплом викладача української мови й літератури та навіть коротко вчителював у десятиріччі села Ботева.

Восени 1940 року Славутича мобілізували до Червоної армії. Із приходом німців він і деякі червоноармійці-українці створили Чернігівську Січ, щоб підтримувати зв'язки з українським підпіллям і особисто зустрічався у Києві з Оленою Телігою та Олегом Ольжичем. Він також був прихильником тісного зв'язку між усіма політичними угрупованнями та апологетом УПА, яка хоробро вживала кардинальних заходів, щоб здобути свободу Батьківщині. Славутич навіть пише у своїй поемі-епопеї «Моя доба», що вірить у сподівану нову добу України:

Живи в поемах, легендарна поро,
Ознаменована борцем УПА!
Перед майбутністю, в боях, суворо
Здійснила присягу моя доба.
Я славлю збройні подвиги, що скоро
Внесе визвольницька, нова стопа,
Бо йдуть і йдуть, наснажені в криївці,
Безсмертям визнані, лункі упівці! (Октава 550).
Я вірю в день, сподіваний, новий.
Злодійство Кремлю зникне, яко обри,
У сяйві сяйв Тризуба й Булави
Настане лад, ясновельможно-добрий. (Октава 597).

1944 року Яр Славутич пробрався до Берліну, а після війни жив у баварському місті Аугсбурзі, де у відновленому Українському Вільному Університеті доповнював освіту, як вільний слухач. 1948 року одружився і подружжя Славутичів емігрувало до США. Згодом Славутич отримав два наукові ступені зі славістики у Пенсильванському університеті – магістра і доктора філософії. Незабаром його запросила Американська військова школа мов у Монтерей, Ка-

ліфорнія, навчати американських воїнів української мови. То саме був час, коли між Радянським Союзом і Заходом могло дійти до гарячої війни. Хрущов навіть стукав черевиком по столу в ООН та нахвалявся напасти на Америку з Куби. Тому виникла потреба відкрити згадану військову школу, де відбувалося навчання 33-ох мов, включно з українською. Були потрібні перекладачі.

Після п'ятирічного викладання мови у Монтерей, 1960 року д-р Славутич переїхав до Канади на посаду професора Альбертського університету в Едмонтоні, де викладав українську мову й літературу аж до виходу на пенсію. Тут дозвольте мені зробити невеликий екскурс.

Я читав, що давньогрецький філософ Сократ викладав своє вчення сорок років, Платон – п'ятдесят, Аристотель – сорок. А наш д-р Славутич викладав українську мову близько 60-ти років!

Ідемо далі. Щоб викладати українську мову в Альбертському університеті, треба було мати підручники, а їх не було. Тому д-р Славутич написав: «Conversational Ukrainian» (1959), «Ukrainian for Beginners» (1962), «Standard Ukrainian Grammar» (1987) та цілу низку інших навчальних матеріалів.

Але в цього представника третьої еміграційної хвилі є багато більший доробок: десять збірок поезії та поема «Моя доба», мартиролог «Розстріляна муза», «Меч і перо», «Українська література в Канаді», «Дослідження та статті». Місце не дозволяє перерахувати усі твори. Крім того, Славутич був літератором, науковцем, професором, редактором, бібліографом, видавцем та громадським діячем. Він також перекладав твори англійських, польських, болгарських і чеських авторів.

Нашвидку згадаю, що на милозвучні вірші д-ра Славутича наступні композитори написали чудові музичні твори: Григорій Китастий, Микола Фоменко, Сергій Яременко та Роман Бородієвич.

Тому не дивно, що за такі великі досягнення д-р Славутич отримав не мало нагород: Першу і другу премії від Фонду Івана Франка в Чикаго, золоту Шевченківську медаль від Конгресу Українців у діаспорі, звання поета-лауреата в Канаді, державний Орден від уряду України «За Заслуги» та «Почесну Грамоту» від Національної Академії Педагогічних Наук України (2008).

Говорячи ретроспективно, до Другої світової війни ми були обізнані з творами Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Павла Тичини тощо. Але пізніше вихідці з України почали довідуватися про нового поета – Яра Славутича. Вони з цікавістю помі-

чали в його творах постійне зростання його особистості. Адже відомо, що характер літератури якраз і залежить від погляду автора на суспільство і на свою особисту роль у житті. Читачі із захопленням спостерігали в особі д-ра Славутича діяльного, всебічно розвиваючого інтелектуала, а в його літературі розумне повчання та естетичну насолоду для душі.

І сьогодні в нашому читацькому колі є люди вже похилого віку з якими д-р Славутич знайомий, або, можливо, і співпрацював довший час. Є також відносно молоді особи, які були його студентами. Отже, він виховав хоча не плеяду, та все ж таки багато талановитої молоді, яка володіє українською мовою і бере активну участь у різних сферах життя в Канаді, Америці та в Україні. Крім того, візьмімо до уваги, що в цей час його книжки виконують свою працю у різних країнах світу, бо ж вони перекладені на кілька мов.

Отже, мені приємно констатувати, що д-р Славутич віддав рідному народові, поезії, літературі, педагогіці і плеканню української мови усього себе: тіло, розум, велике правдолюбне серце, думки і мрії! Це приклад високої психологічної наснаги властивої йому і тому наша культурна скарбниця збагатилася новими цінними творіннями. Він залишився вірним обраному літературному шляхові в молодості і тому про нього можна сказати перефразованими словами Франкового Мойсея: «Все, що мав у житті, він віддав для одної ідеї, І горів, і яснів, і страждав, І трудився для неї».